

לא אסרו כלה אלא מפני כלה

בין "שניות לעריות", שאסורות מדרבנן, מנה גם את כלת הבן ואת כלת הבת. וכן אומר רבי אמי ביבמות כ"א ע"ב: "לא אסרו כלה אלא מפני כלה". ומפרש רב חסדא: "לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו".

אח"כ אומר שם אביי לרבא: "אסברה לך כגון כלתה דבי בר ציתאי. רב פפא אמר כגון כלתה דבי רב פפא בר אבא. רב אשי אמר כגון כלתה דבי מרי בר איסק".

ולא מובן מה ראו צורך להרבות בדוגמאות לענין שהוא כל כך פשוט, כלות הבנים הן נשי בני בנים, וכלות הבנות הן נשי בני הבנות, ולמה נזקקו להרבות בדוגמאות מן החיים, במקום לומר בפשטות, שהסב אסור לו לשאת את אשת נכדו? רש"י מפרש שבמשפחות הנ"ל היו גם כלות של בנים וגם כלות של בנות, אך גם זה דבר רגיל במשפחות ברוכות ילדים כשהסב זוכה להאריך ימים לראות את נישואי נכדיו.

בערוך, ערך כלתא, הוא אומר: "פי' בעלי בתים גדולים שהבנות מצויינות בבתיהם כמו הבנים". לפירוש זה אין משמעות כי המלה "מצויינות" אינה מתפרשת כאן. נראה לי שיש כאן טעות סופר וצ"ל "מצויינות" במקום "מצויינות", בזה יתפרשו דברי הערוך ודברי הגמרא כאחד.

בדרך כלל נשארו הבנים בבית הוריהם כשנשאו נשים וקיימו אתם בית אחד. הבנות היו רגילות ללכת אחרי בעליהן לביתם החדש או לבית הורי הבעלים. וראיות רבות לדבר, עיין למשל במו"ק ט' ע"ב: "תעייל ולא תיפוק (תביא כלה לביתך ולא ימות בנך שתצא ותחזור בתך אצלך)" וכן באיכה רבתי ד"ה שרתי בגויים בספור על חכמת האורח הירושלמי בחלוקת העוף המפוטם. שם נמשלו הבנים לשוקיים שהם עמודי הבית, והבנות – לכנפיים כי הן פורחות מבית הוריהן.

בבתיהם של המשפחות שבגמרא ביבמות לא נהגו כך. שם נשארו גם הבנות בבית אביהן לאחר נישואיהן והחתנים ישבו בבית נשותיהן, וכך ישבו בבית אחד משפחות הבנים עם משפחות הבנות. לזה מתכוין הערוך באומרו "שהבנות מצויות (ולא "מצויינות") בבתיהם כמו הבנים".

בזה מקבלת ההלכה שלנו טעם חדש לגמרי, אם התלמוד ראה צורך להביא דוגמאות כאלה, אפשר להסיק מכך, שכלת הבת לא נאסרה אלא במקרים כאלה, כלומר שהבת ומשפחתה יושבים בבית אחד עם משפחת הבן, כי רק במקרה כזה יש חשש שיבואו להחליף בין כלת הבת לכלת הבן. בדרך כלל משפחות אלה לא ישבו בבית אחד וגם אין לחשוש שמא "אתו לאיחלופי".

ב"שלטי הגיבורים" מובאת דעה דומה בשם ריא"ז: "... כלת בתו לא נאסרה אלא למי שהיתה לו כלת הבן וכלת הבת, אבל מי שהיתה לו כלת הבת בלבד מותרת היא לו לאחר שתתאלמן או שתתגרש". בעל "דרכי משה" חולק על כך בטור אבן העזר סימן ט"ו ו' ואומר "דהא הרבה שניות אמרו משום דאתי למיחלף באחרת כדאיתא פ"ב דיבמות" ולא חילקו הפוסקים "בין אית ליה אחרת או לית ליה אחרת אלא בכל ענין אסורה". אך הב"ח סבור כריא"ז שהרי בגמרא מדברים רק על משפחות שיש להן כלות גם מן הבן וגם מן הבת ויש חשש להחלפה. לפי פירוש הערוך עלינו להוסיף ולומר שאין איסור חל אלא אם כלות הבת והבן יושבות בבית אחד.

טעם הפוסקים לאסור בכל מקרה את כלת הבת היא שהגמרא הביאה את המקרים כדי להוכיח שאכן לעתים קורה שהמשפחות יושבות בבית אחד ואז יש חשש שיבואו להחליף, וכיון שכך יש לאסור בכל מקום, זאת כנראה גם דעת המאירי באומרו "מתוך שיש מהן שגדלות בבית אחד גזרו אף על השאר". (המאירי יבמות עמוד 96 הוצאת חנוך אלבעק תש"ז מ"ג ע"ב ועיין שם חנוך הבית (קט)).

לבסוף יש להעיר שר' יוחנן סובר בסוטה מ"ג ע"ב בת חורגת (בת אשתו) הגדלה בין האחין (בני הבעל מאשה אחרת) אסורה להנשא לאחים כי מי שאינו מכיר בה ורואה אותה שגדלה אצלו כסבור שהיא אחות האחים. אך הגמרא פוסקת להיתר.

[מתוך: הרב חנוך ארנטרובי, עיונים בדברי חז"ל ובלשונם, עמ' קכא-קכב]